

**R. P. Martini De Esparza Artieda, Navarri, Theologi Societ.
Iesv, Cvrsvs Theologicvs**

in decem Libros, & duos Tomos distributus, Ivxta Methodvm, Qva In
Scholis Societatis Iesv communiter traditur annis quaternis

Continens Secvndam Secvndæ, & Tertiam Partem D. Thomæ

Esparza Arteida, Martin de
Lugduni, 1666

XXXIV. Vtrum timor, alius sit directè contrarius spei, alius specie diuersus
directè contrarius audaciæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94839](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94839)

QVÆSTIO XXXIV.

*Utrum Timor, alius sit directè contrarius
spei, alius specie diuersus directè
contrarius audaciæ?*

Videtur specificam istam distinctionem timorum admittendam nequaquam esse. 1. Quia nequē Philosophus lib. 2. Rhet. cap. 5. nequē D. Thomas quaest. 41. ac deinceps, ubi agunt de timore ex professo, ullam eiusmodi distinctionem instituunt, sed vnum, eundemque timorem, & spei, & audaciæ contraponunt, solamque admittunt differentiam formalem, quoad modum, quo opponitur vtrique, ut apparet præcipue, quoad D. Thomam quaest. 45. artic. 1. ad 2. ubi sic habet: *Passiones irascibiles habent duplicem contrarietatem, vnam secundum oppositionem boni, & mali, & sic timor contrariatur spei; aliam secundum oppositionem accessus, & recessus, & sic timori contrariatur audaciæ, spei verò desperatio.* Ergo timor oppositus spei, & oppositus audaciæ est prorsus idem secundum entitatem, & speciem suam, atque diuersitatem oppositionis, respectu vtriusque, habet, non ex diuersitate sui, sed ex mutua diuersitate spei, & audaciæ, quibus opponitur.

2. Omnis timor est circa malum futurum, quatenus difficile, quod vitetur, & cui resisti non potest aut vix potest ut dicit D. Thom. quaest. illa 41. art. 2. omne autem malum, ex quo est inuitabile, aut vix euitari potest, est terribile. Vt autem daretur distinctio specifica timoris contrarij spei, à timore contrario audaciæ, oporteret alterum esse circa terribile, & alterum non. Confirmatur ex verbis Philosophi iterum inductis superius: *Non enim, ait, cum illa timemus, ut si erit iniustus, aut tardus, sed quacunque vel magnos dolores, vel corruptiones adducunt; id est sola terribilia mala.* Nullus igitur est timor specialiter oppositus spei absque speciali oppositione cum audaciâ.

3. Vnum vni est contrarium. Ergo spei sola est contraria desperatio, & audaciæ solus timor, solique.

Art. 1. Respondetur. Distinctio specifica passionum dependet ex distinctione specifica obiectorum, eademque mensuratur, ut assumit, D. Thomas in præcedentibus saepe, tum specialiter in hac ipsa quaest. 41. de natura timoris art. 2. c. Malum autem difficile vitabile, seu vix vitabile, quod est obiectum timoris secundum suum conceptum vniuersalissimum, ut ponit ibidem D. Thomas, alijsque communiter, duplici differentia continetur. Sicut enim bonum arduum, seu difficile consequibile, qui est conceptus communis obiecto spei, & audaciæ, aliud consideratur, quatenus consequibile per actionem causæ, vel causarum distinctarum à desiderante idem bonum; atque ut sic est obiectum spei; aliud verò est, & consideratur quatenus consequibile dependenter ab operatione ipsius desiderantis victrici periculi terribilis, quod imminet eidem; atque ut sic est obiectum audaciæ, iuxta dicta superius circa vtranque istam passionem: Ita malum difficile vitabile, aliud est vitabile per alias causas distinctas ab abominante idem malum, seu ab eo, cui illud imminet, aliud verò vitabile per operationem propriam ipsius abominantis malum, eamque victricem terribilitatis, quæ illi opponitur ex parte causæ nociuæ, atque terrentis, quantum est de se. Eadem igitur ratione,

D. de Marinis in III. Part. Sum. S. Th.

qua dictum est, spem, & audaciæ esse duas passiones specie distinctas; dicendum quoque proculdubio est, timorem contrarium spei, & cuius obiectum est malum primi generis, distingui specie à timore, qui est directè contrarius audaciæ, & cuius obiectum est malum generis posterioris. Negari nimirum nullo pacto potest dari prædictam malorum, & vitæ ipsorum diuersitatem. Qui enim existit intra domum ruinofam, timet mortem imminentem sibi ex eius ruina, nec potest eam vitare opponendo suum conatum aduersus impetum domus ruentis. Idem dicitur de eo, qui periclitatur in mari, aut periculo veneni, insidiarum, & sic de similibus. At is, quem aggreditur, & vult occidere hostis, aut inimicus, potest vitare necem sibi imminentem, pugnando cum illo, & subeundo periculum pugne, seu operationis suæ impugnantis inimicum. Sicut igitur vterque iste vitæ modus, atque imminentiæ mali, est diuersus, ita necesse est, esse diuersum timorem, quo quis despondet animo in occurfu prioris, & posterioris mali.

Art. 2. Confirmatur primo. Quia ubi datur specialis virtus moralis ad se, necesse est, ut detur specialis passio, cui specialiter imponat modum eadem virtus. Quia virtutes morales ad se versantur directè circa passiones, sicut virtutes morales ad alium, versantur directè circa operationes, iuxta celebrem, & communi consensu receptam diuisionem, & diuersitatem vtrarumque virtutum, quæ exposita, ac defensa videri potest quaest. 10. de Iustit. Ergo sicut necesse est dari operationem specie distinctam ab operationibus alijs, ut detur specialis virtus moralis ad alium, ita necessaria est passio distincta specie ab alijs passionibus, ut detur specialis virtus moralis ad se. Datur autem specialis virtus moralis, quæ ponit modum, & medium rationis in timoribus, non qualibuscunque, sed in ijs solis, qui impediunt operationem victricem malorum terribilium, seu operationem periculose pugnantem cum eo, qui minatur, ac intentat mortem. Talis namque virtus est fortitudo, ut docet ex professo D. Thomas 2. 2. quaest. 123. art. 5. & 6. ex sententia Philosophi, quem ipse sequitur, & sequuntur cæteri vniuersi consensu. Necesse igitur est fieri timorem terribilium, quatenus difficile vitabile pet. operationem victricem illorum propriam ipsius, cui imminet malum terribile, distingui specie ab omni alio timore, ac proinde ab eo, qui directè opponitur spei.

Art. 3. Confirmatur rursus. Quia omnis timor est composibilis cum spe, imo omnis timor dependet essentialiter ab aliqua spe, dicente D. Thomas quaest. 42. art. 2. c. sub finem: *Ad hoc, quod aliquis timeat, oportet adesse aliquam spem salutis.* Timor autem contrarius audaciæ est totaliter impossibilis cum ipsa audaciâ, non minùs, aut aliter, quàm desperatio cum spe. Tam enim impossibile est, ut timeat qui audet, timore directè opposito audaciæ, quàm est impossibile, ut quis desperet aliquod bonum, cum illud sperat. Timor igitur directè oppositus audaciæ est diuersus à timore directè opposito spei, estque oppositionis modus omnino diuersus vtroque, uti mox apparebit clariùs. Augetur vis huius comparationis: quia fieri potest, ut in ordine ad eundem finem adsit eidem maxima spes, & minima audaciâ; atque è conuerso, ut audaciâ sit maxima, & spes minima. Miles enim, qui est pars exercitus iam congressuri cum exercitu minùs numeroso, minùs disciplinato, constituto in deteriori loco, & cuius causa est iniqua, aut minùs æqua, naturaliter concipit spem maximam victoria; & tamen, si quidem pugnet simul cum socijs,

G 2 audaciâ

audacia pugnandi, eadem de causa erit minima. Si verò exercitus contrarius sit oppositæ per omnia conditionis, spes victoriæ erit e conuerso minima, & audacia militis nihilominus pugnantis erit maxima. Vbi autem spes est maxima, timor directè contrarius spei est minimus, aut nullus; atque e conuerso idem timor est maximus, vbi spes est minima. Audacia autem, quodcumque adest, repellit timorem sibi contrarium, saltè iuxta gradum augmenti sui, Patet autem affectus, quorum alter crescere potest, altero diminuto, aut penitus sublato, esse inter se diuersos. Ergo timor directè oppositus spei est planè diuersus ab eo, qui directè opponitur audaciæ. Accedit, fieri insuper posse, vt existente in prædicto milite maxima spe victoriæ, ideòque excluso totaliter, aut ferè timore amissionis victoriæ, succumbat nihilominus timori impeditiuo audaciæ; itaut, tamen si securus valdè sit de consequutione victoriæ, si pugnauerit, subsistat nihilominus, atque occultet se, nolique pugnare, & subire periculum pugnandi, quia est præoccupatus, ac victus timore periculose actionis pugnandi. Timor igitur oppositus audaciæ potest adesse, & dominari animo totaliter, quando nullus, aut vix vllus est timor oppositus spei, nihilque, aut vix quicquam eam labefactat. Quis igitur dubitet istiusmodi timores esse inuicem diuersos, atque distinctos specie?

Art. 4. Dici autem possunt, timor quidem directè oppositus spei, timor diffidens, seu timor diffidentiae; timor verò directè oppositus audaciæ, timor ignatus, seu timor ignauia, siquidem carent apud auctores nomine simplici, quo inuicem discernantur. Pro maiori diuersitatis inter vtrumque timorem claritate conferet plurimum, si exponatur ratio, ob quam timor directè oppositus spei est aliquatenus composibilis cum eadem spe, impossibilis verò totaliter cum audaciæ, qui est directè oppositus ipsi. Ratio autem est, quia spes respicit causas extrinsecas sperati, earumque dispositionem ad subueniendum sibi, quoad consequutionem boni desiderati: Fieri verò potest, vt existente favorabiliter, optimèque disposita aliqua ex eiusmodi causis, & præcognito consequenter idoneo ad sperandum eatenus motiuo, alia ex iisdem causis existat simul iniquè, pessimèque disposita, & consequenter præcognoscatur sufficiens ad timendum eatenus motiuum. Idemque dicitur de causa vnica boni desiderati, partim bene disposita, & partim disposita malè, seu cui credatur inesse aliquid inclinans ad opitulandum desideranti, & aliquid aliud resistens, quominus opituletur. Fieri igitur potest, vt quis fidat vni causæ, & dispositioni, respectu boni desiderati, atque eatenus illud speret; vtque simul diffidat alij causæ, aut dispositioni, atque eatenus timeat infelicem exitum sui desiderij. Cuiusmodi profectò istorum affectuum combinatio existit in ijs, qui vulgò dicuntur esse inter omnes, & metum circa vnum aliquod bonum desideratum. At audacia respicit vnice virtutem actiuam, ipsius audacis propriam, eamque solam applicat ad opus periculose plenum alex, prout est à parte rei, & secundum omnes condiciones, quæ insunt illi, re ipsa. Vnde fieri non potest, vt partim fidat motiuo audendi, atque adhæreat illi per affectum audaciæ; simulque diffidat eidem, atque ab eodem recedat per timorem aliquem. Componi igitur potest cum spe timor aliquis diffidentiae; timor verò ignauia nullus potest componi cum audaciæ circa idem sperabile, idemque opus superatiuum terribilium; tamen affectus ipse audaciæ possit esse & maior, & minor, tum appretiatiue, tum intensiue, vt dictum est supra.

Art. 5. Adiungo comparationi huic vtriusque timoris cum affectibus prosequutiuis directè sibi contrarijs comparationem aliam, similiter discretiuam vtriusque, cum desperatione, respectu cuius opposito modo se habent. Dixerat D. Thomas quæst. 25. art. 3. desperationem esse priorem timore, eiusdemque causam. At in præsentia quæst. 45. art. 2. dicit e conuerso timorem esse priorem desperatione, eiusdemque causam. Concordia harum duarum propositionum, quæ à S. Doctore docentur expresse, angit non parum Caietanum ad eum art. 2. Dicit in summa timorè, & desperationem posse dupliciter considerari, nempe ex parte obiecti, & ex parte modi attingendi obiectum; atque timorè esse desperatione priorem ex parte modi attingendi obiectum; ex parte verò ipsius obiecti desperationem esse e contra priorem timore. Quia nimirum obiectum timoris est malum, desperationis bonum. Bonum autem est natura sua prius malo. Iam verò ex modo tendendi timor attingit malum, & ab eo fugit per se; cum desperatio non fugiat à suo obiecto, quod est bonum, nisi per accidens, & materialiter tantum. Quod autem est per accidens, est natura posterius eò, quod est per se, atque ab eodem dependet ex sua natura. Verum hæc subtilitas, præterquam non subsistit plenè, & planè, vt sonat, quoad suppositionem de obiecto vtriusque affectus, vt apparet ex dictis supra circa desperationem, satisfacere nequaquam potest. Quia distinctio formalitatum, & consideratio earum, quoad diuersas, seu relate ad diuersas, nunquam efficit, vt idem eodem sit prius, & posterius realiter à parte rei, vtque idem sit, & realis causa, & realis effectus eiusdem. Quia quod est prius, & causa realis à parte rei, quodque similiter est posterius, se toto, & quoad omnia sua prædicata realia, & non solum quoad formalitatem aliquam, & aliquam habitudinem, est prius, & posterius. Doctor autem Angelicus vtrobique loquitur de prioritate, & causalitate reali.

Art. 5. Vera igitur, & solida concordia ratio consistit in præserta distinctione specifica timorum. Quia timor diffidentiae disponit ad desperationem, & tendit, quantum est ex se, ad eam inducendam, cum reali prioritate, respectu ipsius. Nempe timor diffidentiae, iuxta præmissam eius expositionem, est desperatio quædam partialis, & inchoatiua. Qui enim diffidit alicui causæ in ordine ad euentum desideratum, desperat eundem euentum, quantum est ex vi talis causæ, & impedit spem rei desideratæ, quod attinet ad eandem causam, perinde omnino atque desperatio completa, & simpliciter talis impedit, excluditque totaliter spem eandem; itaut desperatio nihil sit aliud, quam vniuersalis timor diffidentiae relate ad omnes causas rei desideratæ, omnesque earum dispositiones; timor verò diffidentiae nihil sit aliud, quam desperatio quædam partialis, & inchoata relate solum ad aliquam causam, vel dispositionem. Patet autem inchoationem esse priorem inchoato, & partem toto, ordine executionis, & causalitatis. Ergo timor diffidentiae est prior desperatione, estque causa eiusdem, & nullo pacto est effectus desperationis, eademque posterior realiter. Desperatio verò e contra est causa timoris ignaui, eodemque natura prior. Quia nemo desperans de fine operatur, neque quisquam de ijs consulit, de quibus desperat, vt habetur ex Philosopho lib. 2. Rhet. cap. 5. Quapropter desperatione victoriæ, & boni desiderati cohibetur audacia, & inducitur timor remouens ab operatione ardua, & periculosa. Nec fieri potest, vt desperatio præsupponat e conuerso hunc timorem,

timorem, qui videlicet est circa medium ordinatum ad finem, à quo desperatio recedit, ut patet ex dictis circa spem, & audaciam, deque huius ad illam subordinatione. Apparet igitur ex hac etiam comparatione necessitas distinguendi timorem diffidentiae à timore ignaviae.

Art. 6. Postremum specificae inter vtrumque eum timorem diversitatis indicium sumitur ex communi quadam diversitate loquendi circa denominationes ab utroque provenientes, seu conceptas relatè ad vtrumque. Dicuntur nimirum quidam natura audaces, quidam natura timidi, timore contrario audaciae magis, quàm dicantur natura speratui, & natura timidi, timore contrario spei. Quae diversitas locutionis inualuit vsque adeò apud omnes, ut, cum quis dicitur timidus absolute, & simpliciter, accipitur ab omnibus de timore ignaviae exclusivo audaciae, & non etiam de timore diffidentiae exclusivo spei, ad eum modum, quo circa fortitudinem dicit D. Thom. 2. 2. qu. 123. art. 4. ad 1. *Non tamen ex toleratione quorumlibet aduersorum reputatur homo simpliciter fortis, sed solum ex hoc, quod bene tolerat etiam maxima mala; ex aliis autem dicitur fortis secundum quid.* Ratio eius differentiae est, quia audax principaliter nititur ad audendum magnitudine propriae virtutis, & sufficientiae ad superandum terribilia per operationem propriam, victricem illorum. At spes nititur principaliter virtute aliarum causarum propitia, respectu sperantis in ordine ad bonum desideratum, uti expositum est supra, circa vtrumque affectum. Magnitudo autem propriae virtutis, & sufficientiae inest unicuique ex sua indiuiduatione, & dispositione temperamenti, qua permanentè afficitur, quaque propterea dicitur natura cuiusque indiuidui. Quòd verò causa, unicuique extrinseca, sint ei propitia, & sufficientes ad subueniendum ipsi, est per accidens, respectu indiuiduationis intrinsecae, seu naturae indiuidualis, ut per se patet. Quae de causa fieri potest, ut qui est natura audacissimus, ideòque difficilis, qui succumbat timori ignaviae, propter cognitionem optimae dispositionis intrinsecae ad pugnandum, & vincendum; circumueniatur nihilominus facile multiplici timore diffidentiae, eique subiaceat frequenter, propter experientiam, & cognitionem identidem recurrentem causarum extrinsecarum minime sibi propitarum, aut non sufficientium ad subueniendum sibi. Hinc insuper procedit, quòd probro maximo habetur, si quis dicatur ignave timidus, minimeque ausuos, magis quàm si dicatur diffidenter timidus, minimeque speratuius. Quia, scilicet, primum est ex imperfectione potissimum intrinseca, secundum ex infelicitate, vel vnicè, vel principaliter. Ex his itaque omnibus manifestum est, istos duos timores, alterum directè oppositum spei, alterum audaciae, esse specie inter se diversos non minus aut aliter, quàm spem, & audaciam.

Ad 1. Philosophus instituit principaliter sermonem de solo timore, relatè ad quem dicitur quis simpliciter, & ex sua natura timidus, atque obiter solum, & promiscuè exposuit timorem diffidentiae, qui ad eiusmodi denominationem minus pertinet, aut omnino non pertinet, iuxta annotationem, ac discretionem nupèr praemissam. Frequens nimirum Philosopho est, ut nomina abstractorum usurpet pro concretis, solumque consideret earum significata in concreto, eoque simpliciter, & absolute tali, vel tali. Caterum agnouit re ipsa distinctionem specificam mutuan inter vtrumque timorem, quandoquidem fortitudinem alterius tantum moderationi deuinxit, uti relatum est superius art. 2. iam D. Thomas sequitur ubique circa res philosophi.

R. P. de Esparza Curs. Theol. Tom. II.

phicas phrasim, & sensum Philosophi, ideòque locutus est, sicut ille, de utroque timore promiscuè, intenta tamen principaliter expositione timoris ignaviae. Quòd autem agnouerit distinctionem intentam alterius ab altero timore, apparet inter alia clarè ex illis ipsis verbis relatis in obiectione. Nec enim fieri potest, ut timor qui contrariatur audaciae secundum oppositionem accessus, & recessus, sit idem cum timore, qui dicitur contrarius spei per oppositionem boni, & mali; quandoquidem obiectorum diversitas agnita ibi, & expressa manifestè inducit necessariò tantundem diversitatis inter affectus.

Ad 2. Imprimis non omne malum difficultè, aut vix euitabile, est eo ipso terribile, sed solum, quòd praeterea est corruptiuum, aut valde doloriferum, ut positum est superius ex Philosopho. Deinde utrumque id habeat, terribile vix euitabile potest considerari ut tale, vel relatè ad actionem victricem illius propriam ipsius timentis, atque hoc pacto specificat timorem longè diversum ab eo, quem specificat, proptèr consideratur relatè ad alias causas extrinsecas, earumque sufficientiam, & virtutem. Verba Philosophi, quae producantur in confirmatione, confirmant, quòd nupèr praemissum est, ipsum egisse principaliter de solo timore probro, ratione cuius, seu obnoxietatis ad eundem, dicitur quis absolute timidus. De reliquo enim indubitatum est, omne malum imminens, & vitabile, sed admodum difficultè, ac nominatim iniustitiam, & morosam tarditatem, cum imminent quasi inuitabiles, timeri timore aliquo propriè tali, & opposito aliquatenus spei boni desiderati.

Art. 3. Vnum vni est contrarium simpliciter secundum eandem rationem. Sed secundum quid plura possunt esse contraria eidem. Exemplum est in vita, cui simpliciter opponitur sola mors. At secundum quid opponuntur eidem aresatio, aut putrefactio cuiusvis membri, surditas, caecitas, vulnus, agritudo. Hoc igitur pacto spei est contraria simpliciter sola desperatio, & audacia solus timor ignaviae. At spei opponitur praeterea secundum quid multiplex timor diffidentiae, proptèr dependentiam ipsius spei à pluribus causis, & causarum circumstantiis, ex quarum singulariter, & seorsim sumptarum defectu exurgit timor aliquis diffidentiae, per quem debilitatur spes directè, & indirectè audacia, quin propterea necesse sit spem totaliter, & quoad substantiam impediri. Data porro est superius art. 4. ratio discriminis, ob quam dari non potest, respectu audaciae, affectus similiter contrarius directè, tantum secundum quid.

QVÆSTIQ XXXV.

Vtrum causa timoris ignavi sit terribile vix vitabile per operationem victricem ipsius?

Videtur non esse. Quia vnumquodque malum eò est terribilius, quòd est minus vitabile, & tunc maxime omnium, cum vitari nullo pacto potest. Ergo si terribile esset causa timoris, terribile prorsus inuitabile esset causa timoris summi. Non autem est causa timoris summi, imò quatenus tale, nullius est causa timoris, sed solius tristitiae, ut dictum est supra ex Philosopho, & confirmatum exemplo eorum, quibiam decapitantur. Ergo terribile non est causa timoris.

2. Magis timentur, qui sunt astuti, & tardi ad iram, quàm qui sunt iracundi, seu ira praecipitis, ut dicitur Philosoph.